

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
duplu alu póstei.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectoru.

Nr. 13.

Brasiovu 1. Iuliu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Henricu Pestalozzi (Fine.) — Cateva scene din dram'a „Don Carlos“ alui Fr. Schiller. — Intieptiune practica. — Vindecarea alienatiuniloru mintale prin lumina colorata. — La respunsulu d-lui prof. gimnas., Georgiu Vlass'a. — Procesu verbale. — Publicarea baniloru incursi.

Henricu Pestalozzi.

(Fine.)

La vr'o 15 dile dupa aceea catastrofa infioratóre Pestalozzi a mersu in Stanz, si cu ochii scaldati in lacrimi a privitu la urmarile sfasiatóre ale revolutiunei. Nu vedea alta decatu case derimate, ómeni ucisi, mame desperate, copii lipsiti de parinti, torturati de fóme, fara ajutoriu si fara nici o mangaiere in lume. Intr'o monastire de diumetate derimata, fara usi si ferestri, cu paretii inca stropiti de sangele nevinovatiloru, — aici adunase Pestalozzi la rogarea amicului seu Legrand pe pruncii cei mai seraci, vre-o 80 la numeru, cari erau raniti si tremurau in adrentiele loru de fóme si frica.

Ne prinde mirarea déca cugetamu, ce abnegatiune rara, ce taria admirabila a trebuitu se desvólte acuma Pestalozzi spre a delaturá piedecile si efectele daunóse scopului seu atatu de sublime. Acestu barbatu a fostu tocmai cá si Mantuitorulu nostru, care s'a bucuratu, déca a potutu fi in midiuloculu prunciloru si s'a simtitu fericitu déca a potutu privi in ochii loru curati, la zimbetulu nevinovatu, si déca le-a auditu vocea atatu de dragalasia. Elu a fostu tata orfaniloru; din diori pana sér'a era totu intre dinsii invetiandu-i lucruri frumóse si padiendu-i de ori-ce reu. Elu se jocá, mancá, bea si dicea cu ei dinpreuna tóte rogatiunile; elu ii curatiá de tóte necesurile, implinindu si servitiile cele mai de josu. Cumu se nu fia cascigatu Pestalozzi prin iubirea sa nemarginita si iubirea prunciloru sei! Toti simtiau o atragere nespusa facia de elu, chiaru si candu erau in patu, ilu rogan se ii instrueze macaru si la intunerecu.

Asta l'a potutu indemná cá in anulu urmatoriu, prefacendu-se satulu Altdorf in cenusia prin unu focu cumplitu, se mai primésca in cas'a sa vre-o 20 de copii de acolo. Cei 80 de elevi ai sei fusera gata a primi indata si pre ceialalti orfani, cu tóte cá acuma aveau se capete mai pucinu de mancatu si trebuiau se lucre mai multu. Iubirea lui Pestalozzi a produsu si in ánimile june asemenea iubire.

Inse din nenorocire elu acésta activitate supraomenésca nu a potut'o incoroná cu succesulu doritu.

Francesii prefacura monastirea in ospitalu militariu, si asia Pestalozzi éراسi fu silitu se disolve institutuliu seu la anulu 1799. De aici se dúse apoi la scald'a din Gurnigel pentru restaurarea sanetatiei sale. Dupa ce se insanetosia a plecatu la Burgdorf in cantonulu Bern, unde s'a aplicatu cá invetiátoriu fara nici unu salariu. Aici i a succesu a intemeid mai tardiu unu institutu cu ajutoriulu invetiatoriloru Krüsi din Appenzell, Tobler din Basili'a si alu lui Busz din Tübingen. Regimulu inca i-a oferitu spre acestu scopu castelulu si i-a promisú totu spriginulu seu. Asia Pestalozzi ér' ajunse in elementulu seu doritu.

Totu in timpulu acesta mai scrise opulu seu: „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt,“ in care 'si destasiura principiile sale metodice*).

Despre acestu opu a scrisu Fichte la anulu 1807 sociei sale: „Déca poti capatá cartea lui Pestalozzi „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt,“ atunci negresitu se o citești! Eu studiediu acuma sistem'a lui pedagogica si aflu in ea adeveratulu medicamentu pentru omenimea bolnava.“

La anulu 1803 scóse la lumina „Cartea mame-loru,“ despre alu carei scopu Pestalozzi insusi se exprima asia: „Mameloru! cartea, ce vi-o dau in man'a vóstra, n'are altu scopu, decatu se ve puna in stare, cá se corespondeti primei recerintie a unei educatiuni rationale, pentru carea pana acuma n'ati avutu de ajutoriu conformu naturei omenesci si positiunei vóstre mai bune.“

La anulu 1804 i se luá castelulu, cá-ci avea se se mute acolo unu prefectu; si asia Pestalozzi se retrase in monastirea din Buchsee, carea i-a oferit'o regimulu in schimbu. Aici a venitú elu in atingere cu Fellenberg, care a fundatu o scóla pentru seraci in Hofwyl. La dorinti'a invetiatoriloru Pestalozzi fu constrinsu a abdice de conducerea institutului seu in favorulu lui Fellenberg, dela care asteptau toti o manipulare si ordine mai buna. Prin acésta abdicere Pestalozzi s'a simtitu restrinsu in activitatea sa, si asia facendu-i-se din partea orasielorú Iferten si Peter-

*) Aceste principie metodice le voiu tractá cu alta oca-siune.
Aut.

lingen oferta de a primi conducerea institutului, elu a ruptu indata tóte legaturile cu Fellenberg si s'a mutat cu 8 elevi si nisce invetiatori la Iferten.

Aici a petrecutu Pestalozzi dela anulu 1805—1810 periodulu celu mai stralucitu alu activitatiei sale pedagogice. Acestu institutu a castigatu lui Pestalozzi unu renume fórté mare in tóta Europ'a. Multi invetiatori au venitu din tieri streine numai cá se cunósca nou'a metoda introdusa in acestu institutu. Imperatul Rusiei si regele Prusiei i descoperira complacerea loru; ér' filosofulu Fichte, in „Vorbirile sale catra natiunea germana,“ a prémáritu cu adevérata sinceritate metodulu lui Pestalozzi, dela care asteptá intinerirea omenimei. Sute de ómeni au invetiatu aici cumu trebue iubiti si instruiti copii, cá se li potemu asigurá unu venitoriu catu mai fericitu. Riulu iubirei si alu dreptatii, care a isvoritu din Pestalozzi, curge inca si acuma cu o putere totu mai mare. Barbatii renumiti precumu suntu Fichte, Herbart, Humboldt, Fröbel, K. Raumer, Blochmann, Krug, Diesterweg si multi altii au beutu cu ardóre din acestu riu.

La anulu 1809 a numeratu institutulu 165 de elevi din Germani'a, Franci'a, Itali'a, Elveti'a, Rusi'a si Americ'a de nordu. Afara de invetiatorii Krüsi, Tobler si Busz au mai propusu in acestu institutu inca si alti barbati distinsi precumu au fostu Niederer, Schmid, Ramsauer si Blochmann. Pestalozzi dóra nici nu ar' fi fostu in stare a conduce singuru acestu institutu, cá-ci i-a lipsitu cualificatiunea receruta. Nici cá invetiatoriu practicú n'a potutu corespunde recerintieloru metodice si disciplinarie.

Elu a instruitu fára planu, nu-i pasá de baterea órei, nici de incordarea eleviloru, a neglesu cetitulu si scrisulu, n'a desvoltatu si repetitu nimica, nu a cautatu de ordine si scopu in ocupatiunile copiiloru, s'a ocupatu numai cu masele (glóte) si nu s'a ingri-gitu de singuratici, a petrecutu mai totu timpulu cu dictarea si repetirea propusetiuniloru neintielegibile si n'a pusu mare pondu pre vorbirea corecta si sonora. Grandeti'a in activitatea lui didactica a fostu numai zelulu seu neobositu, abnegarea de sine, insufletirea pentru dreptate si fericirea omenimei. S'a invetiatu pucinu, dar' copii au fostu fericiti de spiritulu iubirei care s'a reversatu asupra loru, si s'an incalditu de simtiulu curatu si infocatu alu lui Pestalozzi pentru totu ce e bunu*).

Noroculu lui Pestalozzi, cá invetiatorii ceilalti se pricepura a prelucrá ideile lui, si a pune ceva ordine in metodu si in invetiamentu.

Intre aceste renumele lui Pestalozzi s'a latitu totu mai tare.

Insemnate suntu doue episóde din viati'a lui Pestalozzi de pre timpulu acesta, pre candu era atatu de glorificatu.

La anulu 1814 avù Pestalozzi a se presintá inaintea regelui din Prusi'a in Neufchatel. Cu tóte cá sanetatea 'i suferia fórté, totusi a facutu calatoria insocitu fiindu de Ramsauer. In desiertu l'a svatuitu acesta cá se se întórne, cá-ci calea obosítoria i va fi spre stricarea sanetatii; Pestalozzi n'a voitutu se scia nimicu de tóte necasurile si a replicatu lui Ramsauer: „Nu 'mi mai vorbi de aste, cá-ci eu trebue se vedu pre regele macaru se sciu cá moriu pe drumu! Déca prin presenti'a mea va capatá macaru numai unu elevu o educatiune mai buna, eu atunci sum remuneratu.“

Caracteristica este si audienti'a ce a avut'o in Basili'a la imperatulu Alesandru alu Rusiei. La inceputu Pestalozzi fu coprinsu de frica atatu de mare, incatu abia potù stá pe petióre; afabilitatea imperatului inse l'a mai inbarbatatu. Pestalozzi prinde a vorbi pentru caus'a sa santa cu atata focu, incatu uitandu-si de persón'a stralucita totu se mai apropiá de monarchu, si candu acesta se dá in laturi, Pestalozzi mergea dupa elu pana in coltiulu celalaltu alu chillei si in zelulu seu infocatu 'si intinse man'a cá se apuce pre imperatu de dupa capu. O misicure rapede a imperatului facù pre Pestalozzi cá se tresara si numai decatu apucá man'a monarchului cá se o sarute; acesta inse 'lu preveni, cá-ci strinse pre Pestalozzi in bracia si 'lu sarutá cá si unu fiu pre tatalu seu.

De aici inainte se incepura de nou nisce dile triste pentru Pestalozzi, cá-ci avù se suferé mai multe lovituri cumplite.

In anulu urmatoriu 1815 'i mori soci'a credin-tiósá, unic'a sa mangaiere pre pamentu, singurulu ajutoriu in bine si in reu.

Afara de acésta nefericire ilu mai ajunse si aceea, cá institutulu seu pana acuma prémáritu se apropiá totu mai tare de disolvare. Tinerii veniti din tieri streine era indestuliti cu starea institutului, cá-ci nu si-au potutu cascigá o cultura mai inalta precumu au asteptatu.

La acésta scadere au contribuitu fórté multu neabilitatea invetiatoriloru, cá-ci lipsindu-le si loru cualificatiunea ceruta, n'au potutu produce progresulu doritu. Altu-cumu sermanii invetiatori nici n'au avutu timpu de a se cualificá de ajunsu, cá-ci dela 3 óre demaúeti'a pana catra miediulu noptiei erau ocupati cu trebile institutului, éra candu dispuneau de ceva timpu liberu, erau siliti a lucrá in gradina, a taiá lemne, a incaldi séu a decopiá.

Pestalozzi insusi n'a posediatu cualificatiunea, ce se cere dela conducatoriulu unui institutu de educatiune. Elu n'a cunoscutu aspiratiunile si lucrarile pedagogiloru renumiti, cari au traitu inaintea lui, precumu au fostu Comenius, Francke, Basedow, Rochow si altii. Numai pre Rousseau l'a cetitu cu placere. Altu-cumu Pestalozzi 'si tiene de onóre, cá in decursu de 30 de ani n'a luatutu in mana nici o carte de cetitu.

*) Dittes, Geschichte der Erzieh. und des Unterrichtetes.

Pre langa asta Pestalozzi nici n'a pus mare pondu pre invetiamentulu mai inaltu.

„Precumu Rochow, asia si Pestalozzi a intrebuintiatu tóta activitatea sa reformatóre numai pentru scól'a poporala. Invetiamentulu mai inaltu a fostu departe de elu*“.

A mai domnitu in institutul lui Pestalozzi spiritulu discordiei, ba chiaru si intrig'a demonica. Invetiatorii Schmid si Niederer au traitu in neintelegere si au produsu unu adevveratu scandalu publicu. Pestalozzi in locu se fia nisuitu a impacá pre acesti doi contrari, elu a prinsu partea lui Schmid in contra lui Niederer, si asia se incurcá si elu in certe, cari servira numai spre ruinarea institutului.

La anulu 1818 Pestalozzi a mai fundatu in Clindy, nu departe de Iferten, unu institutu pentru seraci, cu scopulu de a-lu impreuná cu celu din Iferten si asia se póta asigurá acestuia o esistintia mai durabila; inse nici acésta intreprindere nu i-a succesu.

Cu ánim'a franta de dorere fu silitu Pestalozzi a disolvá la anulu 1825 institutul seu, care a statu unu patrariu de secolu. Lipsitu si parasitu de tóte, apesatu de betranetie si remuneratu cu ingratitude pentru binefacerile fericitóre, — se retrase in étate de 80 de ani la nepotulu sen in curtea noua (Neuhof), unde intemeiasc celu dintai institutu.

„Intr'adeveru asia 'mi vine, cá si candu cu acésta repasire insumi asi pune capetu viatiei mele, intru atat'a me dóre!“ Cu acésta marturisire a repasitu eroulu de pre scen'a activitatiei sale practice.

Inse pe langa tóta melancoli'a sa, in carea l'au adusu sperantiele apuse, betranulu si neobositulu peregrinatoriu totusi a mai avutu puterea sufletului de a'si reculege inca odata in „Canteculu seu din urma“ ideile despre educatiune, si a se ocupá cu descrierea intemplarilor viatiei sale.

La anulu 1827 in Ian'a lui Februaru se bolnavi fórte greu, in catu fu constrinsu a merge la Brugg cá se fia in apropierea unui medicu. Inse in 17 Februaru inainte de média-di a si moritu dupa doue dile de suferintie. Cuvintele cele din urma ale lui Pestalozzi au fostu: „Iertu pre inimicii mei. Fia acum in pace, cá-ci eu me ducu la pacea eterna! Bucuros asi fi mai traitu o luna pentru lucrurile mele din urma, inse multiamescu éراسi provedintiei, care me chiama dela acésta viatia pamentésca. Éra voi ai mei, remaneti in pace si cautati-ve fericirea in liniscitulu cercu familiaru.“

Aceste suntu pre scurtu trasurile viatiei lui Pestalozzi, care merita cea mai viua recunoscintia si veneratiune din partea omenimei, cá-ci elu s'a luptatu numai pentru cultur'a poporului maltratatu, si a lucratu „totu pentru altii, éra pentru sine nimica.“

Precumu toti barbati cei mari, asia si Pestalozzi a fostu espusu celoru mai doreróse lovituri si ata-

curi. Catolicii l'au eschisu din cantónele loru, fiindu din parinti protestanti, éra protestantii l'au acusat cu negrigniti'a religiunei sale. Amicii sei, pe cari odinióra i-a scosu din multe nevoi, l'au parasitu si l'au batjocorit in modu neasteptatu, ba unulu dintre ei i-a si scrisu cá: „cérca scopuri inalte omenesci cu simtiu de animalu.“ Chiaru si elevii sei au fostu ingrati facia de elu, cá si ai Mantutoriului nostru.

Ce e dreptu, Pestalozzi inca avuse unele defecte, cari l'au impedecatu intru realizarea intreprinderilor sale. In generositatea sa nemarginita nu s'a priceputu a porta economi'a casei; prin increderea sa cea mare fuse adeseori insielatu, éra in botulu aspiratiuniloru sale ideale mai totu-deauna a uitatu de lucrurile cele de aprópe, si asia a devenitu nepracticu.

Cu tóte aceste inse Pestalozzi va remanea pururea unu adevveratu lucéru inaintea acelor'a, cari stiu apretiu educatiunea precumu merita.

Lazaru Petroviciu Petrinu,
dr. in filosofia.

Cateva scene din dram'a „Don Carlos“ alui Fr. Schiller.

„Unu omu fara idealu este o creatura miserabila. O natiune fara idealu este si mai reu.“
Max Müller.

In momente de suferintie si descuragiare sufletulu omului cauta si nu inzadaru, consolare si recreatiune in regiunile sublime ale idealului, care sunt: religiunea si artele. Inclinatiunea si temperamentulu individuale decide pe unulu la rogatiune, altulu isi alege pictura, unu alu treilea music'a, éra majoritatea ómeniloru isi iau refugiu la poesie. Si óre pentru ce? Din simpla cauza, cá in poesie afla mai lesne idealulu spre care se simte atrasu sufletulu fia-carui omu, care este mai multu, decatu o bestie cuvintatóre. Spre idealu aspira individulu singuraticu chiaru si fara voi'a lui si fericé de acela, care nu'si au perdutu tóte ilusiunile sale ideale. Totu acésta se póte afirmá si despre unu poporu intregu si adeca: fericé de elu déca mai aspira inca la realizarea unui idealu si vai si de trei ori vai de elu, déca numai are nici unu idealu, pentru cá atuncea elu este pierdutu si mortu.

Dara din nefericire poesii moderna inaugurata prin blasatulu Alfred de Musset si prin ciniculu H. Heine si a imitatoriloru si epigoniloru loru nu este poesii idealeloru, ci aceea a desceptiunei, a desperarei si a nihilismului, care dupa dis'a unui criticu celebru se sfirsiesce séu in cas'a nebuniloru séu cu unu glontiu in frunte. Nu, nu, noua nu ne trebuie poesii acésta, noi voimu se aflamu in poesie paradisulu éra nu infernulu, cautamu mangaierea éra nu desperarea, viatii éra nu mórtea. De aceea vomu

*) Stökl, Lehrbuch der Geschichte der Pädagogik.

intórce spatele acelei poesi triste si lugubre, care se numesce pe sine „poesi'a dureri lunei“ si ne vomu indrepta ánim'a spre poesi'a amorului, a credintiei si a sperantiei, care este totu-odata si aceea a viatiei si a idealului.

Intre toti poetii celu mai simpaticu si celu mai ideale este si va fi F. Schiller. Cine au cetitu poesiile si dramele sale si au remasu nemisícatu? Cine n'au aflatu in creatiunile geniului seu mangaiere in suferintie si reinaltiare candu era aprópe se despedie? Schiller cá toti poetii cei mari nu au scrisu numai pentru poporul seu, ci pentru omenimea intréga, pentru cá era cetatiénu alu lunei intregi, cetatiénu alu „secoleloru viitóre.“

Amu aflatu cu cale a permite aceste pucine reflectiuni cá unu feliu de prologu fragmentului de traducere pe care 'lu publicamu mai la vale. Amu alesu acestu fragmentu din dram'a lui Schiller „Don Carlos“ pentru cá aci vomu afla unu dialogu, ce este unicu in tóte literaturele lunei. Aci vomu vedea pe marchisulu Posa, care este personificarea idealisata a libertatiei standu facia in facia cu tiraniculu rege Filipu II. alu Spaniei, care este incarnatiunea despotismului, esprimandu'i despretiulu seu si predicandu asemenea unui profetu tóte acelea ce aveau se se intemple cu popórale subjugate. Vomu vedea catu este de subluma libertatea si catu este de miserabilu si uriciosu despotismulu in faci'a ei. Dara se lasamu se vorbésca Schiller, idealulu tuturoru sufletelor nobile si poetice.

I. G. Baritiu.

Don Carlos.

ACTULU III.

Scen'a V.

Regele Filipu (singuru).

Acumu dá'mi unu omu subluma provedintia — tu 'mi ai datu multe. Da'mi acuma unu omu. Tu — tu esti unic'a, pentru cá ochii tei strabatu cele oculte. Te rogu dá'mi unu amicu, de óre-ce eu nu suntu ca tine: a-totu-sciutoriu. Ce'mi suntu asistentii pe cari 'mi ai datu, o sti tu. I-amu apretiuitu precumu o au meritatu. Blandele loru viciuri, domnite prin freu 'mi servescu scopuriloru mele, precumu tempestatile tale curatia lumea. Amu lipsa de adeveru — a desgropá tacut'a sorginta alui din obscurele derimaturi ale falsitatiei, acésta nu este data regiloru. Donédia'mi pe acelu barbatu raru, cu ánimu curata si deschisa, cu spiritu limpede si cu ochii neimpaianginati de prejudetie, care se'mi ajute a'lu aflá. Aruncu sortii. Permite'mi cá se afiu intre acei o mie si o suta, cari sboru in giurulu discului solaru alu maiestatiei, pe acelu unicu barbatu. (Deschide o cutióra si scóte nisce tablitie de scrisu. Dupa ce au frundiariu catu-va tempu prin ele). — Nume góle — numai nume afiu aici si nici celu pucinu meritulu nu este insemnatu, caruia au

se multiemésca loculu pe acestu registru. Si ce se uita mai lesne cá recunoscinti'a? Dara éta pe tablitia céstalalta cetescu fia-ce gresiala notata cu cea mai mare acuratetia. Cumu? Acésta nu este bine. Memoria resbunarei are ea óre lipsa de acestu ajutoriu? (Cetindu mai departe). Comitele Egmont? Ce cautu elu aicea? — Victori'a dela Saint-Quentin au fostu de multu rescumperata. Ilu arunca la cei morti. (Sterge acelu nume si'lu inscrie pe tablitia ceealalta. Dupa ce au cetitu mai departe). Marchisulu de Posa? — Posa? — Posa? D'abea 'mi pociu aduce aminte de acésta persóna! Si numele lui este subtrasu de doua ori — unu semnu cá l'amu destinatu pentru scopuri mari! Si au fostu posibilu? Acestu barbatu au scapatu atentiunei mele? Elu au evitatu privirea regescului seu debitoru. Pe D-dieu in totu coprinsulu Statelor mele, singurulu omu, care nu are lipsa de mine. Déca elu aru fi predominatu de aviditate si ambitiune, fàra indoiala cá de multu s'aru fi prezentatu inaintea tronului meu. Se incercu óre cu acestu omu singularu? Acela care este in stare a se lipsi de mine, va avea adeveru pentru mine. (Iese).

Scen'a VI.

Sala de audientia. Don Carlos converséza cu principele de Parma. Ducele d'Alba, Feria si Medina Sidonia. Comitele Lerma si alti Grandi cu acte in mana. Toti astépta pe regele.

Alba.

Tempu fórtu reu pentru Voi si noutatile Vostre.

Medina Sidonia.

In foculu baterieloru englese me simtiamu mai usioru, decatu aci pe pardosél'a acést'a. (Carlos care 'lu privise cu o profunda compatimire se apropie de elu si 'i stringe man'a). Recunoscintia fierbinte, principe, pentru acésta lacrima generósa. Voi vedeti cumu fugu toti de mine. Peirea mea este acuma decisa.

Carlos.

Sperédia, amiculu meu, ce este mai bine dela grati'a parintelui meu si dela inocenti'a Vóstra.

Medina Sidonia.

Eu 'i amu pierdutu o flota, carei asemenea inca nu au aparutu pe mare. — Ce valorédia unu capu cá acesta, pre langa sieptedieci galióne inecate? — Dara, principe, cincii fii plini de sperantie cá si Voi — acésta 'mi frange ánim'a.

Scen'a VII.

Regele apare imbracatu. Cei de mai 'nainte. Toti 'si descoperu capetele si se despartu in doua colóne formandu unu semi-cercu in giurulu regelui. Tacere profunda.

Regele

(aruncandu o privire rapede asupra intregului cercu)

Acoperitive! (Don Carlos si principele de Parma se apropie mai intaiu si saruta man'a regelui. Elu se intórce cu óresi-care afabilitate spre celu de alu doilea, fara se vrea a observá pe fiulu seu). Mam'a Vóstra, nepóte, do-

resce se afle cumu suntu multiamiti cu Voi in Madridu.

Parma.

Densa se nu intrebe despre acésta, pana dupa rezultatulu primei mele campanie.

Regele.

Fiti linistiti. Si rendulu Vostru va sosi, candu se voru frange trunchii acestia. (Intorcendu-se spre ducele de Peria). Ce'mi aduceti Voi?

Feria (plecandu unu genunchie inaintea regelui.)

Marele comturu alu ordinului de Calatrava, espira in diminéti'a acésta. Aicea readucu crucea lui de cavaleru.

Regele (primindu crucea privesce de-alungulu cercului.)

Cine dupa densulu 'lu va portá cu destula demnitate? (Face semnu lui Alba se se apropie, care ingenunche inaintea lui si 'i atarna ordinulu). Duce, Voi sunteti primulu meu generalu — nu fiti mai multu decatu acésta si atuncia grati'a mea nu Ve va lipsi nici odata. (Regele zarindu pe ducele de Medina Sidonia.) Ce vediu! admiralulu meu!

Medina Sidonia (se apropie cu pasi siovaitori si inghenunche inaintea regelui cu capulu plecatu).

Acesta, mare rege este totu ce readucu din junimea spaniola si din armada.

Regele (dupa o lunga pauza).

D-dieu este mai presusu de mine. Eu te amu tramisu in contra ómeniloru, nu in contra orcanului si a stenceloru — se 'mi fi bine venitu in Madridu. (I intinde man'a spre sarutare). Si 'ti multiamescu, cá in Voi 'mi ati conservatu unu servu lealu! — Astufeliu 'lu consideru eu, Grandi mei, si voiescu a'lu sci consideratu. (I face unu semnu se se redice! apoi se întórce spre ceilalti). Ce mai este inca? (Catra Don Carlos si principele de Parma). Ve multiamescu principii mei. (Acestia se ducu. Ceilalti Grandi se apropie si 'si predau charthiile loru regelui inghenunchiandu. Elu se uita fugitivu preste ele si apoi le dá ducelui de Alba). Presentédiami-le in cabinetu. — Amu terminatu? (Nu raspunde nimenea). Cumu se face óre, cá intre Grandi mei nu se presentédia nici-odata unu marchisu Posa? Eu sciu prea bine, cá acestu marchisu Posa 'mi au servitu cu glorie. Se póte cá a muritu? Pentru ce elu nu apare?

Lerma.

Cavalerulu acesta de curendu au sositu dintr'o calatorie, pe care o au intreprinsu in Europ'a intréga. De presentu se afla in Madridu si n'astépta decatu sosirea dilei publice, pentru cá se se póta prosterne la petiórele suveranului seu.

Alba.

Marchisulu de Posa? — Da! acesta este bravulu Maltesu Maiestate, despre care fama au istorisitu fapte tabulóse: cá pe candu cavaleri se pregatéu de lupta

la porunca maiestrului ordinului, pe insul'a ce o asedia Soliman, de-odata au disparutu junele de optu-spredece ani, dela inalt'a scóla dela Alcalá. Nechiamatu elu sta inaintea la Valettei. „Se mi se cumpere crucea,“ dise elu, „fiindu-cá acuma voiescu se 'mi-o castigu.“ Elu au fostu unulu din acei patrudieci de cavaleri, cari diua in amiédi au aparatu castelulu St. Elmo in cursu de trei asalturi repetite, in contra lui Piali Mustafa si Hassemu. In fine candu au fostu luatu si dupa ce in giurulu seu cadiusera toti cavalerii se arunca in mare si sosese uniculu scapatu la la Valette. Doue luni dupa aceea inamiculu parascesce insul'a si cavalerulu se reintórce spre a'si terminá studiile incepute.

Feria.

Si totu acestu marchisu Posa, au fostu acela, care dupa aceea au descóperitu faimósa conspiratiune in Catalonia si singuru numai abilitatiei sale are a i se multiami, déca acésta provincie importanta au fostu conservata corónei.

Regele.

Suntu uimitu — ce feliu de omu póte fi acesta, care au seversitu tóte acesteá si care intre trei pe cari 'i amu intrebatu n'are nici pe unulu, care se'lu invidieze? De sigura! omulu acesta are caracterulu celu mai raru séu nici unu — chiaru numai din curiositate trebne se 'i vorbescu. (Catra ducele de Alba). Dupa ce se va terminá liturgi'a se mi'lu introduci in cabinetu. (Ducele iese. Regele chiama pe Feria.) Si Voi ocupati locul meu in cosiliulu secretu. (Se duce).

Feria.

Domnitoriulu este astadi fórté gratiosu.

Medina Sidonia.

Diceti mai bine: Elu este unu Dieu! — Pentru mine unulu o au fostu.

Feria.

Catu de multu meritati fericirea Vóstra! Eu, admirale, te felicitédiu in modulu celu mai cordialu.

Unulu dintre Grandi.

Si eu.

Unu alu douilea.

Intr'adeveru eu inca.

Unu alu treilea.

Mi-au saltatu ánim'a — unu generalu de atatea merite.

Primulu.

Regele nu a fostu gratiosu facia cu Voi — ci numai dreptu.

Lerma (trecandu pe langa Medina Sidonia).

Catu de bogatu esti de-odata, prin doue cuvinte. (Se ducu toti).

Scen'a VIII.

(Cabinetulu regelui. Marchisulu Posa si ducele de Alba).

Marchisulu (intrandu).

Pe mine me chiéma? Pe mine. — Acésta nu se póte. Vei fi gresindu numele — si óre ce voieste elu dela mine.

Alba.

Voieste se Ve cunósca.

Marchisulu

Numai din curiositate? Oh, atuncea este pecatu de momentele pierdute — viéti'a trece asia de iute.

Alba.

Eu Ve lasu in voi'a stelei Vóstre celei favorabile. Regele se afla in manile Vóstre. Exploatati, catu numai poteti mai bine acestu momentu si déca elu va fi pierdutu va fi numai vin'a Vóstra. (Iese).

Scen'a IX.

Marchisulu (singuru).

Bine dici, duce. Trebuie exploatatu momentulu ce ni se presenta numai odata. Intr'adeveru acestu curtesanu 'mi dà unu consiliu bunu — de si nu bunu in sensulu seu, dara bunu intr'alu meu. (Dupa ce s'au preumblatu in susu si in josu). Dara cumu ajungu eu aicea? — Se fia óre acésta numai unu capriciu alu intemplerii órbe, care 'mi reflectédia chipulu in aceste oglindi? Se póte óre cá dintr'unu milionu se me aléga tocmai pe mine, pe celu mai neprobabilu si se me readuca in memori'a regelui? Se fia acésta numai o intemplare órba? Se póte cá si mai multu — si ce este óre intemplarea alta, decatu o piétra bruta, care inviédia sub man'a sculptorelui? Intemplarea o dà provedinti'a, muritoriulu trebuie se o formédie spre unu scopu. Faca regele cu mine ce va voi, totu un'a! — Sciu eu ce amu se facu cu regele — si déca aru fi chiaru numai o schinteia de adeveru aruncata cu indrasnéla in sufletulu despotului — catu de roditóre póte ea ajunge in man'a provedintiei! Astufeliu aceia ce l'a inceputu mi se pareá atatu de bizaru s'aru potea schimbá intr'unu lucru fórte convenabilu si fórte rationabilu. A fi séu nu — totu un'a! In credinti'a acésta voiescu se lucredu. (Se preumbla de cateva ori prin camera. In fine se opresce inaintea unui tablou cufundatu intr'o meditatiune liniscita. Regele apare in camer'a laterala unde dà nisce ordine. Dupa aceea intra, se opresce in usia si ficsédia cateva momente pe marchisulu, fara se fia observatu de elu).

(Va urma.)

Intieleptiune practica.

Traductiune din limb'a maghiara dupa Iosefu Bajza.

Intieleptu practiculu este acel'a, care cu sufletu liniscitu se scie lipsi de aceea ce sórtea nu i-a datu, séu i-a rapitu desastrulu; si acést'a dintre tóte scien-

tiel e cea mai salutaria. Pentru cà de ai cunósce intregu rotogolulu pamentului, de ai percurge tóte insulele marei, de ai invetiá secretel de gubernare ale natiuniloru, si de ai avea in capu-ti totu ce s'a scrisu despre literatura; fericitu vei poté fi numai asia: déca ai invetiátu a impartí tempulu cu intieleptiune si a traí cu moderare.

Intieleptulu practiculu este asemenea economului bunu, carele crutiandu totu cruceriulu venitulu seu, candu spesédia pentru trebuintiele presente, nu-si uita nici de venitoriu. In modulu acest'a elu inca pretiuesce si cele mai mici bucurii ale sortiei, nici un'a nu lasa a se pierde din ele, si astu-feliu indestulindu-si ánim'a, nu-si creaza pre venitoriu sperantie amagítorie; pentru-cà scie, cà cine sperédia multe si mari, in mari si in multe se insiéla.

Déca ómenii aru tiené demnu se faca o esaminare mai seriósá asupra sentiementeloru ánimei loru; de s'aru nevoi, in locu de a-se plange, a scrutá caus'a suferintieloru proprie; déca aru urmari mai ou atentiune invetiaturile esempleloru de tóte dilele, si de si-aru dá ostenéla a-si cunósce debilitatiele, amu aflá cà pretensiunile loru suntu esagerate, cà ei insii suntu auctorii suferintieloru, cà prea multele loru trebuintie suntu unu morbu alu creeriloru; si cà aru poté fi fericiti cu starea loru fara de tóte acele, care le venédia între atatea grigi consumatóre. Intristarea nu le-aru consumá atatea óre placute, sufletulu loru nu s'aru osteni prin nelinisce continua, éra de si uneori i-aru ajunge necasuri, acelea nu li s'aru pareá atatu de grele; cà-ci sufletulu nefatigatu, sanetosu si tare mai cu usioritate aru suportá schimbarile sórtei. Dara de regula ne inmultimu noi insine trebuintiele; esemplele evenimenteloru de di n'au influentia asupra nóstra, in dorerile nóstre suntemu cerbicosi; si nu voimu se aflamu indestulire in ceea ce ne dà ceriulu. E dara mirare, déca pierdemu calea cea adeverata, si carier'a, pre care inaintamu, produce numai spini?

Adencitu in cugetari siedea in cortu-i de bataia cuceritoriulu lumei Marele Alesandru, planuri nemarginite treaceau prin minte-i, in trasurile faciei sale se vedea o cufundare seriósá, si idei fatigátorie ocupau sufletulu seu. Sierbitorii sei cu frica se departau de dinsulu, mai marii nu cutediau a-lu turbura in fantasiel sale, numai Aristotele, intieleptulu de curte si invetiatoriulu seu din copilaria, cutediá a se apropiá de elu, intrebandu lu cu incredere de caus'a cugeteloru lui.

Imperatulu se desteptá din cufundarea sa; privi cu blandetia la betranu; si 'i multiami, cà-ci l'a desteptatu din visarile-i onerose. Elu, dice, 'si batea capulu: cumu se ocupe mai de aprópe Babilonulu?

Si déca-lu vei fi ocupatu? intrebá intieleptulu.

I-voiu scurge mocirlele, si unindu-le, voiu construi acolo unu portu pentru mii de nai.

Si déca va fi si acést'a?

Voiu plecá contra Arabiei, prin strimtórea Gi-

braltariului voiu esi in marea atlantica si voiu incungiurá Afric'a.

Si dupa tóte acestea? urgità mai departe.

Voiu ocupá Cartaginea si Rom'a.

Si dupa ce vei fi cuceritu lumea intréga?

Atunci me voiu linisci si voiu fi ferice.

Stupidu esti dien tu Dómné! respunse acumu fàra de frica intieptulu, numele teu domnesce preste lumea diumetate, posesiunile tale nu se potu asemená, cá pre unu potericu nimeni nu te vatema, si totusi dupa atatea grigi si fatige, dupa atatea lupte sangeróse si ani indelungati voiesci se ajungi la aceea, ce si in presente stà in puterea ta: cá se poti fi ferice si linistitu.

Dara suveranulu nu ascultà de consiliulu celu bunu, ànim'a sa plutea intre dorintie neajunse, sufletulu seu nu cunóscea binecuventarea pazei, strapatiele continue i fransera puterea de viétia, si in alu trei-dieci si doilea anu alu viatiei inaltele-i sperantie le supleni unu petecu de pamentu de trei coti.

Si cati nu suntu si acumu, de si in mesura mai mica, cari se lupta cu multimea posteloru cautandu liniscea afara de sine, pre candu locuint'a cea adeverata a aceleia este ànim'a si mintea sanetósa, isvorulu ei celu mai curatu; tóte celelalte, ce nu isvorescu de aici, suntu numai nisce visuri false ale imaginatiunei si minciunóse veluri de fericire.

Folosesc tempulu, si traiesce cu presentele! asia dice mintea. Folosesc tempulu, dara cu moderatiune! traiesce cu presentele, dara se nu grabesci a traí! asia dice esperient'a. Si intru adeveru, fericirea viatiei se basésa pre aceste doue legi; si cine scie uní aceste principie ale mintiei si esperientiei, acela incungiura amaraciunile superarei ce insusi si-a causatu.

Éta cate-va regule din sfer'a intieptiunei; acomodéza-ti faptele dupa ele, si vei afla tesaurulu viatiei.

Infrenati postele cu prudentia, si nici odata nu te luá cu ele dupa ale celoru mai mari, cá nu cumu-va iritandu-ti dorintiele, se cadu victim'a sperantieloru tale.

Déca une-ori dai in viétia de amaraciune, sufere cu linisce órele neplacute; cà-ci cá se poti simtí curatu ce e dulcét'a, trebue se gusti si amarulu.

Fà bine altuia, pre catu poti; déca inse ti-ai risipitu binefacerile pentru unu nemultiamitoriu, se nu-ti pierdi increderea in ómeni; cà-ci si in auru se afla metale nenobile; si cea mai frumósa morala isi are sgru'a sa. Recompens'a fapteloru tale ti-o va dá ànim'a ta prin acela dulce simtiementu, ce-lu produce in ea consciint'a.

Nu fi ambitiosu; e legea naturei, cà nu potemu fi toti egali. Rumpe milliónele de frundie ale arboriloru, culege nenumeratele flori ale campiloru, compara-le un'a cate un'a: si doue perfectu egali nu vei aflá; cà-ci marele maiestru, care ne-a creatu pre noi si pre ele, chiaru in acésta varietate 'si ascunse binecuventarea.

Nu fi pismataretiu, déca vedi pe altii cu miile in

o comoditate mai mare decatu tine; cà-ci poti se vedi éra cu miile, de aceea, cari s'aru tiené fericiti cu aceea ce sórtea ti-a datu tie, si déca pre faciele celoru multu mai lipsiti cá tine vedi blandulu surisu de bucuri'a viatiei: pentru-ce nu ai poté se fi si tu mai indestulitu, pre care D-dieu te-a binecuventatu mai multu, si esti omu cá si ei!

Déca ai pierde mare in bunurile tale, se nu cadu sub lovitur'a neasteptata. Altu-cumu ce ai pierdutulu nici n'a fostu alu teu; cà-ci tóta averea ta e darulu lui D-dieu, ce tie séu parentiloru tei o-a imprumutatu candu-va noroculu; si candu reia o parte din aceea, ia cá din alu seu propriu. Si altu-mentrea inse, te cugeta in acea positiune, in care ai fi fostu candu n'ai fi avutu nici odata cele pierdute, si te vei convinge cà poteai fi fàra de ele, numai vointia tare si pacientia trebuia. Cauta dara la minte mangaiere pentru ànima, si acomodéza-ti postele dupa impregiurari, cá se nu te surprinda cugete apesatórie; cà-ci nu suntu necesarie tóte câte le doresci, ci numai acelea ce nu se potu incungiurá.

Pre contulu sperantieloru la gloria nu sacrificá nici un'a din cele mai mici bucurii ale tale; cà-ci chiaru se redice stim'a monumentu pre mormentulu teu, acesta cu tempulu se va cufundá, numele teu de pre marmore ilu va spelá plói'a, si pre candu vei deveni pulbere, memori'a ta se va sterge, vei fi nitatu cà ai fostu candu-va si astu-feliu e dauna a schimbá realitatea cu unu venitoriu nesecuru.

Cauta placere in pucinu, si vei aflá mai multe, frumóse si mari. Sadesce-ti flori in gradina, uda-le si le grigesce, dupa lucrulu maniloru tale, sementi'a va resari, si diligentia va scóte fragedi mugurei. Séu brazdéza ti pamentulu, si acest'a va produce fructele sale, si déca ai speratu desfatate in ele, nu te vei insielá.

Fi laboriosu, nu lasá se tréca in nelucraré tempulu scumpu, si atunci uritulu nu-ti va stricá voi'a buna; cà-ci labórea e nutrimentulu sufletului, carea ilu face voiosu printre grigile viatiei.

Nu fi egoistu, ci imbracisiédia cu iubire tóta lumea; totu ce e frumosu si bunu, se concentrédia in acést'a. Cà-ci iubirea e darulu cerului, si in acestu mare universu numai D-dieu si omulu sciu iubi, semnu, cà iubirea e unu tesauru cerescu in ànim'a omului.

Si ànim'a ta nu va remané séca de simtiemente mai dulci, ci inaltiatu prin iubirea ei, va aflá binecuventare.

Dara déca pre langa tóte nisuintiele tale seriusu nu poti incungiurá superarile mai grele; se nu te strivésca suferintiele, ci cu simtiementulu demnitatiei tale de omu te inaltia preste lovituri, si mai mare decatu sórtea ta; cea mai alésa virtute si cea mai inalta ambiune a sufletului teu se fia, cà sti suferi. Cà-ci nu e fericitu lumai acela, care scie scrutá bucuriile viatiei, ci si acela, care in neasuri a invetiatu a rabdá cu taria.

Privesce numai in lumea larga! acolo in campulu de lupta alu naturei vei diari unu barbatu in positiune secura cu braciale incrucisiate avendu conscientia poterei sale, de asupra-i nori intunecosi, fulgere si tunete, in giuru-i tempestate nimicitoria, sub petiőrele sale lupt'a destructoria a unei lumi nevizibili. Cu bucele sale se jőca orcanulu, smulgandu din radecini arborii seculari. Lacurile esu din albiele loru, ba in tortur'a sa si pamentulu se cutremura sub dinsulu, — si elu f'ara frica privesce la elementele infuriate, pre facia-i surisu liniscitu, in ochii sei curagiu de erou, si surpe-se chiaru lumea, elu st'ã neclatitu (nemisicatu) de-asupra ruineloru.

In acestu tablou ti-amu depinsu sublimitatea sufletului, care nu e supusu inpregiurariloru pamentesci, si care triumf'ea cu putere maiestősa asupra nefericiloru.

Nici nu este privire mai mar'etia, decatu in necasuri grele a ved' pe cineva luptandu-se cu constantia si a ceti serinetate de pe fruntea, pre carea scimu c'ã au trecutu atatea suferintie.

Se ne intőrcemu acumu dela sgomotulu lumei si se privimu la multimea, care urmandu carulu funebru cu o seriositate lina inaint'edia catra scopu. Se audu sunetele lugubre ale unei triste musici, vaietele copiiloru si femeiloru ce plangu, pre tőte feciele se vede indoiosiare si intristare adenca. Ce ceremonia singulara e ac'est'a? Pentru cine atatea lacrimi din animele consumate de dorere?

In carulu funebru se redica unu negru sicriu, in elu repaos'ea linu celu adormitu. Ac'esta e ultim'a onőre pentru celu repaosatu, ultimulu remasu bunu pentru cei-ce cu dorere se despartu de dinsulu; loculu unde se duce, e locuint'a pabei, si totu de odata nou'a patria pentru celu ce s'a mutatu, unde nu est'e dorere nici intristare, unde incet'edia tőte dorintiele 'animei, si unde sierpele invidiei afla numai cadavre.

Aici scaparea dinaintea toturoru necasuriloru e secura, si neconturbata unirea, ce imbracis'edia pre cetatienii acestei patrie.

Nu plangeti dara femeii si copii! fia lina dorerea despartirei, legea naturei e ac'esta si noua consolatiune pentru celu-ce sutere; c'ã-ci, d'eca usiorare nu iti d'ã nici femeia, nici amicu, d'eca 'anim'a se obo-sesce in luptele slabe, d'eca mintea isi d'ã de margini in rationamente, si cadu columnele aperatőre ale sufletului; — vine marele somnu comunu, patimile revoltatőrie se linistescu, si pacea ce nimeni nu o d'ã, elu o va d'ã.

Petru Bucuru.

Vindecarea alienatiuniloru mintale prin lumina colorata.

Dupa Dr. Th. St.

Inainte de ac'esta cu vre-o doui ani circul'ã prin diarie scirea, c'ã unu medicu italianu, doctorulu Ponza,

dirigentu alu spitalului de alienati din Alexandria, aru fi propusu c'ã, pentru linistirea alienatiloru se li se dea de locuinta camere luminate cu lumina albastra. Prin lumina albastra avea se se exercit'edia o influentia fiziologica asupra activitatiei agitate a nerviloru. Doctorulu Ponza pornise dela ide'i'a c'ã, de-őre-ce lumin'a colorata exercit'edia o influentia particulara asupra plantelor si desvoltareii lor, ea va avea o influentia specifica si asupra őmeniloru.

Doctorulu Ponza instalase trei camere separate, a caroru pareti erau spoiti cu o colőre anumita si a caroru g'emuri erau de colori corespundietőre. Pentru experimentele sale densulu se folosi de trei camere: un'a albastra, alta violeta si a treia rosia. In cea albastra si cea violeta elu puse pe bolnavi maniaci, cari indata ce se aflau sub influentia luminei albastre s'eu violete se linist'eu. In camer'a cea rosia densulu pusese pe unu melancolicu, care inainte de aceea refuzase septemani intregi ori ce nutrimentu si pe care l'au potutu tinea in viatia numai prin injectiuni de mancari fluide in stomacu, prin ajutorulu unui tubu de gumilasticu ce i' se baga prin gura. Trei őre dupa ce s'ediuse melancoliculu in camer'a cea rosia se invesele si cer' se manance.

Unu altu melancolicu, care inca refuzase ori ce nutrimentu si care suterea de halucinatiuni, unu omu acesta, care slabise intru atata, incatu pentru a'lu tinea in viatia ii se deschisese o vena prin care ii se injection'ã sange dupa asia numitululu sistemu de transfusiune, dupa ce s'ediuse cateva őre in camer'a cea rosia, cer' acuma dupa mai multe luni de dile, pentru prim'a őra se dejun'edia.

De atunci au trecutu dej'ã doui ani, fara c'ã in diarele de specialitate se se fi ved'itu publicate si alte relatiuni asupra acestoru intempleri memorabile. In spitalele de alienati inca nu se mai facura experimente in privint'a ac'est'a, de si in contr'a influentiei luminei colorate asupra dispositiuniloru sufletesci nu se putea opune nici din punctu-de-vedere teoreticu nimica. Omulu sanetosu ale carui facultati spirituale se afla in stare normala, nu este elu őre veselu candu tempulu este seninu si nu se simte elu őre tristu si abatutu candu tempulu este norősu s'eu ploiosu? Multi din cetitorii nostri isi voru fi potendu aduce aminte, c'ã aflandu-se reu dispusi si intrandu intr' o camera luminősa au simtitu, c'ã indispositi'a de mai 'nainte incepea a disparea si c'ã se inveseleu. C'ã colorile intensivu gabene caus'edia dorere ochiloru, 'era cele albastre placere ac'esta este o experientia diurna si prea bine cunoscuta. Ochiulu inse este numai unu instrumentu fysicalu, mediulocitoriu pentru creeri, pentru c'ã totu ce vedemu, prin urmare si colorile ajungu la cunoscenti'a nőstra nu in ochiu, ci prin mediulocirea nervului vederei numai in creeri. Acolo ele suntu primite de niste celule fine de nervi din care suntu compusi creeri. Celulele de nervi ale creeriloru, care stau in legatura cu ramificatiunile capilare ale nervului ved'ului, suntu agitate in modu variu

prin reflexulu coloriloru, pentru că acestea comunica érași prin ramificari microscopice cu alte celule de nervi, care guvernédia alte functiuni ale viatiei. Astufeliu nici din punctu teoreticu nu este nici decumu unu ce extraordinaru, déca influinti'a luminei colorate asupra creeriloru si asupra activitatiei sale generale, se cousidera a fi mai insemnata, decatu cumu se credea pana acuma, si că prin urmare póte avea importantia si asupra altoru functiuni ale corpului animalu nu numai asupra vediului.

In tempulu mai recentu deci, érași se atrase atentiunea specialistiloru asupra incercariloru doctorului Ponza, cu deosebire prin zelosulu Dr. A. Erlenmayer, dirigentulu spitalului de alienati si nervosi dela Bendorf langa Coblenz. In diariulu seu de specialitate Dr. Erlenmayer au aratatu importantia noului metodu de vindecare prin lumina colorata, pe care densulu ilu numesce: *chromophotherapie*.

Este cunoscutu că in Angli'a suntu cei mai multi alienati. In un'a din fasciórele mai recente ale „*Journal of mental science*“ doctorulu Davies, directorele spitalului de alienati Maidstone din comitatulu Kent, publica unu articulu sub titlulu: „*Photochromatic treatment of Insanity*“ in care espune rezultatele incercariloru sale despre influinti'a coloriloru asupra alienatiloru. Doctorulu Davies au infiintiatu doue camere cu colori diferite, un'a rosie, éra cea lalta albastru-violeta. In camer'a cea albastra s'au insenatosiatu mai multi morbosii, carora tóte celelalte medicamente si metóde de tractare nu le au folositu nimica.

Unele din casurile speciale pe care le comunica dr. Davies suntu fórté interesante: astufeliu o pacienta in etate de 33 de ani, care porta necontenitu unu limbagiu calumniatoru si lascivu si care se afla déjà de trei ani in spitalu fara se póta fi vindecata, au fostu dusa in camer'a cea albastra, unde dupa o petrecere de trei óre se linisti cu totul. In decursu de cate-va septemani au fostu dusa in fiacare di in camer'a cea albastra, unde se linsci cu deseversire asia că, cerù se 'i se dea de lucru. Doue luni dupa prim'a sicdere in camer'a albastra alienat'a fu demisionata deplinu sanetósa. Intr'unu alù douilea casu era o féta de 18 ani, care suferea de aiurari si spasmuri hysterice. Prin aplicarea dusieloru de apa rece acele spasmuri hysterice disparura si fu demisionata cá reinsanetosiatu. Inse d'abea trecura 4 septemani si ea se reintórse cu multa mai agitata si mai confusa si supusa la crampe spasmotice. Aplicarea dusieloru de apa rece remasera fara resultatu, din care cauza se facù o incercare cu camer'a albastra. Dupa 8 siedintie in camer'a albastra copil'a fu demisa deplinu sanetósa.

Acelasiu efektu salutaru au fostu observatu si la alti pacienti pe cari doctorulu Davies îi bagá in camer'a albastra. Doue fenomene stranie se potea observá la toti pacientii, cari intr'au in camer'a albastra si adeca a trei'a di dupa ce intr'au in camer'a

aceea capatau doreri intensive de capu désupr'a fruntei, carora de regula urma reinsenatosiarea si apoi fierbintea implorare a tuturoru acestoru pacienti, érași a trei'a di dupa intrarea loru in camer'a albastra, de a nu fi reconduși acolo, temendu-se de aceea camera cá si de privirile fascinatóre ale medicului.

Din cele relatate pana aci resulta, că introducere de camere cu lumina colorata in spitalele pentru curarea nefericitoru alienati suntu recomandate nu numai prin efectulu loru practic, constatatu déjà prin mai multe cure favorabile, ci că suntu aprobate si din punctu de vedere alu teoriei. *Chromophotherapie* este deci o specialitate, care nu mai póte fi ignorata de aci inainte in tratamentul morburiloru de alienatiuni mintale.

I. G. Baritiu.

La respunsulu

dlui profesoru gimnasiale, Georgiu Vlass'a din Nrii 34, 35 si 36 ai „*Observatoriului*“ 1878.

(Fine.)

Eu ii voiú citá pentru orientare unele definitiuni din matematici. Euclide d. e. dice: *σημεῖόν ἐστιν, οὐ μέρος οὐδέν*; asia dar' parti nu-i atribue nici Euclide; dintre cei mai noi dice Camerer et Hauber: punctum esse, quid quid positionem habeat, et non magnitudinem; — S. Becker: Der Punct ist nur eine Stelle im Raum ohne Ausdehnung und Gestalt; — ér' Fressenius: Der mathematische Punct ist im Raume das objective Abbild der im Subject empfundenen Untheilbarkeit des Bewusstseins, s. a. Cumu se va mai poté divide acumu si indivisibilulu acest'a pana in finitu, séu ce linia recta va mai representá elu, ne-avendu nici o estensiune, nu toturoru le este datu a sci. Dar' mai multu; d. profesoru vorbesce si ací in contr'a manualului seu; póttésca numai la pag. 2 si 3 din p. I. a aceluia.

Consecinti'a dlui prof. V. este inse si mai mare candu din iperealismulu de mai susu luneca de odata in idealismulu criticu a lui Kant, carele nega realitatea spatiului si a tempului; ba se dimitte chiar' in nihilismulu lui Schopenhauer, dupa carele dice că „nu capulu nostru e in spatiu, ci spatiulu in capulu nostru.“ Consecente si nimeritu! Dar' atunci unde esista geometri'a dtale, d-le prof. V.? si unde chiar' d-ta?

Cá se intre in idealismulu criticu nu l'a provocatu pre d. prof. V. nimenea; si chiar' déca nu l'ar' fi potutu incongiurá, avea se-i respunda cá matematicu cu realismulu metafisicu: că totu ce se manifesta in spatiu si in tempu representa celu mai inaltu gradu de realitate. Condițiunea, fara de care nu ni se potu infacisiá obiectele esterne, este intenderea — spatiulu; ér' celu ce néga realitatea condițiunei, nega eo ipso si realitatea condițiunatului. — De altumentrea tem'a acést'a cade in resortulu metafisicei; geometri'a

că si psihologi'a, n'au de a se ocupá cu ea; că-ci ele presupunu din capulu locului realitatea spatiului cu tóte trei dimensiunile sale, intocmai că si ceea a obiectelor, ce jacu afara de noi. Lumea cea esterna = imperiulu spatiului, éra totalitatea schimbarilor = imperiulu tempului.

Propunendu inse d. prof. V. punctulu matematicu de linia recta divisibile in infinitu, póte că o face acést'a basatu pre auctoritatea filosofului Bouillier, la care inca se provóca in respunsulu seu, si cu carele dice că „noi cunóscemu tocmai contrariulu la ceea ce este in realitate.“ Déca asia, prea bine d-le prof! numai catu atunci trebue că geometri'a d-tale se o consideri de nimicu (că opusu lui ceva, aci geometria) séu candu vedi, că d. e. dintre 45 scolari se afla presenti 40, pre acestia se-i notezi de absentu dupa realitatea d-tale. — Minunatu!

D-lu prof. V. aru deoblegá negresitu multu pre ilustrulu Mocknik, déca i-aru comunicá descoperirea unoru adeveruri matematice atatu de importante.

De alta parte se póte că d. prof. V. este dejá un'a din acelea fiintie pre pamentu, despre cari suposéza Darwinistii că voru observá realitatea precumu este; si astu-feliu vede uniculu intre ómenii de astadi si cei din generatiunile trecute — in punctu o linia divisibile in infinitu; numai catu atunci este éra in contradictiune de o parte cu Bouillier, éra de alt'a cu sine insusi, că-ci afirma totu odata cumu-că d-sa nu admite acést'a ipotesa materialistica. Aci e procopséla!

Că se nu-lu tréca inse ocaziunea acést'a fàra de a'si espune si cunoscientiele fisice pre langa cele filologice si filosofice, isi permite dlu prof. V. am'i mai sucí si cuvintele mele, că-ci altumentrea n'avea — cumu ai dice — punctu de operatiune. D-sa dice adeca, că in locu de „corpuri cornurate“ i-asi fi svatuitu numirea de „corpuri solide.“ La acést'a nu se póte dice alt'a, decatu că d. prof. V. nu cunóscé legile dialectice si nu s'a deprinsu inca a padi marginile cuventintiei. De óre-ce a trebuitu se védia si fàra de microscopu că eu amu scrisu „solide poliedre séu si numai poliedre.“ — Si ce se vedi? cumu nu me capacitédia d-sa, că corpurele, ce se marginescu singuru de facia plane, ori-cumu le potemu numi, numai solide nu, pentru-că definitiunea acést'a — dice d-sa — aru potea avea locu in fisica, éra nu in geometria. Asia déca dicému „corpuri solide“ precumu o sucesce d. V. si nu „solide poliedre séu numai poliedru.“ — De óre-ce inse d. prof. s'a confundatu si aici reu in filologia, me voiu inciercá ni-tielu a-i ajutá. — Cuventulu „solidu“ se iea aici cá substantivu = solidum = corpus mathematicum = volumen = spatiu inchisu de tóte partile; éra poliedro = *πολύεδρος-ον* = cu multe fecie (plane); de unde: latera polyedri etiam hedrae dicuntur, dela *ἑδρα* aici = facia = basa, pe care se póte asiediá ceva. De aci se vorbesce in geometria de solide poliedre si rotunde. Déca nu pune nici unu pretiu d.

prof. V. pre terminii din manualele latine, póte vedé si opurile citate a lui Riurénu si Angelescu, a lui G. Popu, precumu si Geometri'a descriptira de Lefebure de Fourcy, rom. de Orescu.

Póte inse că d. prof. V. nu'si ridicá cuventulu asupr'a acestoru termini, si nu venea prin acést'a éra in contradictiune cu sine insusi, déca sciea ce a scrisu in manualulu seu. Că-ci si densulu are atatu pre „solidu“ de si cá adiectivu, catu si pre „poliedrii,“ caute numai d-sa la pg. 45 et seq. si 55 et seq. p. II. Dara ce se faci? — că omulu nu mai scie adi ce a scrisu eri.

De altumentrea ce privesce scopulu pentru care mi-a sucitu cuvintele, acel'a si-lu ajungea negresitu mai bine déca mai dá la lumina unu manualu de fisica ori si de chemia; că-ci in acestea isi castigá si mai mare meritu cu formarea terminiloru.

La repetit'a scusa a d-lui prof. V. că a incungiuratu terminii grecesti, din cauza că elevii d-sale n'au nici ideia de l. gréca, observu că: manualulu d-sale este scrisu pentru gimnasie, unde nici odata nu s'a propusu l. gréca in clas'a I. si II.; si cu tóte acestea barbati nostrii de litere — de si mai versati in filologia decatu d-sa — nu s'au incumetatu a'i lapedá; de o parte pentru că suntu proprii sciintiei — termini tehnici — si cá atari universali, éra de alt'a pentru că nici nu i-au potutu substitui in modu corespundiatoriu, fara alterarea scientiei si schimosirea limbei. Séu déca a inceputu d. prof. V. acésta opera, pentru ce n'a continuat'o celu pucinu cu terminii, „geometria,“ „stereometria,“ cari dupa d-sa si asia nu corespundu scientiei? Pentru ce n'a incongiuratu si: axioma, teorema, tema, tesa, basa, ipotenusu, catetu, diagonala, paralelu, omologu, trapezu, trapezoidu, rombu, romboidu, paralelogramu, periferia, semi-cercu, diametru, corda, centru, elipsa, iperbola, parabola, cicloida, dodeca-anghiu, tetraedru, octaedru, icosaedru, exaedru, dodecaedru, prisma, cubu, paralelopipedu, piramida, cilindru conu etc., — de cari tóte ilu asecuru că suntu grecesci. Că-ci dupa analogi'a corpurilor cornurate, pre tóte le potea romanisa; si noi amu avea astadi nu numai corpuri cu corne, trianghiuri voluntari, mesuri de miliemi, ci mai scie D-dieu ce. — Apoi déca n'au elevii ideia de l. gréca, au profesori, a caroru datoria este se le spuna ce nu sciu.

De alta parte dice d. prof. V. că absurditatile din manualulu d-sale suntu vin'a culegatoriului de litere. Cumu póte gresi inse unu culegatoriu definitiuni intregi si atatu de multe? — séu déca amu luá de valabile si acestu imposibile, cumu n'a potutu observá d-sa la revisiune unele absurditati cá definitiunea orizontalelui, a anghiuriloru suplementarie etc.?

Ce privesce erorii de tipariu, ilu asecuru pre d. prof. V. că de aceea nu m'amu atinsu, că-ci atunci trebuiá se insiru cu sutele, cu tóte că d-sa a consemnatu numai 10 la finea p. II. Nu intr'aceea stá

defectulu criticei mele, ci din contra, in prea marea crutiare, ce amu observat'o in ea.

Nici a fostu de lipsa de a-i schimosí cineva stilulu: cà-ci cine póte ajunge originalitatea sa.

Éra la intrebarea d-lui prof. cà totu ce e nou e reu? — i respundu cà d. e. impartirea unei linie in doue parti egali, cari se se reporte cá 3 : 5, triangiulu voluntariu, punctulu — linia recta divisibile in infinitu si alte asemeni noutati de ale d-sale, potu fi bune pentru d-sa; éra pentru altii voru remané pururea absurde.

In fine me face atentu d. prof. V. ca este greu de a critisá. — Da dle prof.! fórte greu, mai alesu pre unu scriitoriu, care nu si-a prefíptu punctulu de purcedere si barierele peste cari se nu alunece; pe unu scriitoriu dicu, care astadi scrie un'a si maine profesédia contrariulu, séu mai bine, care nu scie ce scrie, ci scrie cá se fia scrisu.

Din parte'mi credu inse cà tóte acestea provinu din unu escesu de zelu de a luminá pre altii. Cá se véda inse d. prof. V. cà si intru acést'a s'aru potea constatá adeverulu disei: omne nimium nocet, n'aru stricá se cetésca intre altele confesinnea lui Onorio in „Cabala“ la Wagner; cà-ci in aceea aru aflá o mica dosa pentru stemperarea célu pucinu in parte a pruritului de a face filologia si de a reformá, séu cá se fiu mai exactu si se-i facu de odata si d-sale placere unu neologismu — de a reuformá sciintiele*).

Censor.

Nr. 96 — 1878.

Procesu verbale

alu siedintiei comitetului asociatiunei trans. din 31 Maiu 1878 sub presiedinti'a dlui v-presiedinte Iacobi Bolog'a fiindu presentí membrii: Pav. Dunc'a, I. Popescu, dr. Ioanu Borgia, I. Preda, dr. Il. Puscariu, G. Baritiu, C. Stezariu, N. Petra-Petrescu si dr. Ios. Hodosiu.

§ 36. Cassariulu presinta conspectulu despre starea cassei asociatiunei din 30 Martiu pana in 31 Maiu a. c., prin care se constata, cà in acestu restimpu intratele au fostu 311 fl. 42 cr., ér' erogatele 536 fl. 80 cr. (Nr. 94).

Conspectulu fiindu in regula si instruitu cu tóte documentele justificative se ia spre sciintia si se apróba.

§ 37. Cassariulu presinta conspectulu despre starea fondului academiei, prin care se constata, cà acestu fondu astadi in 31 Maiu a. c. face sum'a de 15,188 fl. 80 cr. v. a. (Nr. 95).

Serve spre sciintia.

§ 38. Cassariulu presinta esarainatu si revedintu ratiociniulu dlui G. Baritiu despre spesele cu editiutiunea foiei „Transilvani'a“ in periodulu anului tre-

cutu 1877, proponendu, ca fiindu ratiociniulu in regula si provedintu cu tóte documentele justificative, acelasi se se aprobe si ratiocinantelului se se dea absolutoriu. (ad Nr. 59).

Propunerea se adopta; ratiociniulu se aproba si se decide a se da dlui Georgie Baritiu absolutoriu.

§ 39. Demetriu Indre pedagogu in cursulu alu II. in institutulu din Gherla subserne cuietanti'a sa despre a 3 a rata a stipendiului seu pre anul scol. 1878⁷/₈. (Nr. 70).

Cuietanti'a sa transpusu brevi manu la cassa, ceea ce serve spre sciintia, repetindu-se conclusulu adusu in asta privintia in siedinti'a comitetului din 30 Martiu a. c. § 20.

§ 40. Directiunea scólei de agricultura din Mediasiu raspunde la scrisórea acestui comitetu din 30 Martiu a. c. Nr. 53, cá tinerulu Ioanu Moga este in-scrisu la acelu institutu si frecuentéza studiile cu diligintia.

In legatura cu acést'a secretariulu raporta, cá in urm'a acelui respunsu, conformu conclusului comitetului din siedinti'a trecuta § 26 buroulu a avisatu la cassa ajutoriulu de 60 fl. pentru mai susu numitulu tineru. (Nr. 77).

Serve spre sciintia.

§ 41. Dlu I. Popescu cá delegatu alu comitetului raportéza despre resultatulu adunarei generali extraordinari a despartimentului III. (Sibiiu) subsernendu totu odata si protocolulu acelei adunari tinuta in 21 Aprilie a. c. in Sibiiu, prin care se constata, cà s'a alesu de directoru alu subcomitetului dlu dr. Il. Puscariu, éra de membrii ordinari dnii A. Schiau, Corn. Tobiasu, Basiliu Petri, dr. I. Moga, éra de membrii suplenti dlu dr. N. Maieru, Sim. Popescu, Stefanu Stroia si Romulu Petricu, cu acesti dnii membrii este completatu subcomitetulu pre langa membrii alesi de mai nainte si anume: cá membrii ordinari dnii Vis. Romanu, si N. Petra Petrescu, ér' cá membrii suplenti dnii Petru Cior'a si Georgie Brateanu. (Nr. 78).

Atatu raportulu catu si procesulu verbale se ia spre sciintia si se decide a se intari alegerea directorului si a membrilor de nou alesi. Despre ce directorele pre langa comunicarea actelor este de a se incunoscientia.

§ 42. Directiunea scólei agronomice din Mediasiu transpune cuietantia elevului I. Moga despre 40 fl. din ajutoriulu acordatu. (Nr. 80).

Cuietanti'a s'a transpusu brevi manu la cassa; cea ce serve spre sciintia cu observarea facuta la § 39.

§ 43. Tinerulu Nicolau Némtiu tehnicu in Vien'a multimesce pentru ajutoriulu acordatu de 60 fl. (Nr. 84).

Serve spre sciintia.

§ 44. Casin'a romana din Beiusiu prin profesorele Stef. Cresineanu, cá bibliotecariu, cere tóra „Transilvani'a“ pre anii 1868—1872; anuncia totu-

*) La scopulu scientieloru matematice si la propunerea loru me voiu întorce póte cu alta ocaziune.

odata, ca pretiulu de 10 fl. l'a tramisu directu la redactiunea fóiiei, care recunósce insasi a fi primitu acea suma.

Esemplarele cerute s'au tramisu la adres'a numitului d-nu profesoru, afara de celu pre periodulu anului 1868 din care periodu esemplare complete nu se mai afla. Cei 10 fl. se voru computá in contulu speşeloru redactiunei pre anulu curentu; observendu, ca in recompensa esemplariului de pre anulu 1868 se va tramite numitei cassine tóia „Transilvani'a“ pre anulu curentu.

§ 45. Not'a tipografiei S. Filtsch despre 1 fl. 42 cr. pentru publicarea in „Observatoriulu“ Nr. 26 a. c. a unei convocari la adunarea extraordinaria a despartimentului III. (Sibiiu) pre 21 Apriliu a. c. (Nr. 86).

A se avisá cass'a a plati sum'a mai susu-disa a conto acumu numitului despartimentu.

§ 46. Secretariulu alu II. presinta list'a despre intratele in bani, chartii de valóre etc. la fondulu asociatiunei incependu dela 2 Apriliu pana in 31 Maiu a. c. din care se vede, ca in acestu restimpu au intratu sum'a de 71 fl. (Nr. 91).

Serve spre sciintia si se decide a se publicá in fói'a „Transilvani'a.“

§ 47. Secretariulu II. arata, ca in lunile Apriliu si Maiu a. c. au intratu pentru bibliotec'a asociatiunei urmatóriele scrieri:

1) Raportu generalu despre starea si activitatea societatiei de lectura „Iuli'a“ in Clusiu 1878.

2) Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde 14. Band II. Heft.

3) Száradok IV. si V. fasciculu 1878.

4) Nou Abcdariu romanescu de Vasiliu Petri, Sibiiu 1878.

5) Amoru si dincolo de mormentu, traducere din Ponson du Terrail de N. F. Negruti, Sibiiu 1878.

6) Colecta de recepte, din economia, industria, comerciulu si chemia de Gr. T. Miculescu, Sibiiu 1878.

7) Manualu de procedura in cauzele bagateli de Iosifu Popu, Brasiovu 1878. (Nr. 92).

Se iau spre sciintia si donatoriloru se esprime multumita.

§ 48. Secretariulu II. rapórta, ca in urm'a conclusului din siedinti'a trecuta § 25. buroulu a esecutatu tiparirea regulamentului pentru sectiuni in 200 esemplare si dupa nota ce se presinta din partea tipografiei archidiecesane speşele facu 7 fl. (Nr. 93).

Serve spre sciintia si speşele de tipariu suntu a se avisá la cassa pentru platire.

§ 49. Secretariulu II. arata ca pentru sal'a cancelariei s'a cumperatu unu divanu, si totu-odata presinta nota tapetieriului Dreler despre pretiulu de 28 fl. (Nr. 98).

Cumperarea se apróba si cass'a este avisata a respunde sum'a de 28 fl.

§ 50. Dlu Georgie Baritiu arata, ca este informatu despre unu operatu botanicu de mare importantia alu dlui Cavaleru de Porcius dela Naseudu, adeca Herbariulu d-sale. Activitatea dlui Porcius cá botanistu renumitu e cunoscuta la toti barbatii de specialitate. Societatea c. r. zoologica — botanica dela Vien'a are dela dlu Porcius Flora phanogama din districtulu Naseudului, care s'a publicatu estu timpu si in fói'a magiara speciala dela Clusiu redactata de dlu Kanitz direttore alu gradinei botanice. Acea flora este tradusa si in limb'a nóstra romanésca; ea cuprinde preste 80 cóle scrise, si dupa cumu asigura barbatii competenti acestu tractatu este de o mare valóre pentru sciintia, si totu-odata pentru limba. Dlu Baritiu intréba pre on. comitetu, ca déca i-ar' succede dlui a castigá acelu operatu pentru asociatiunea transilvana, i s'aru permite, cá se-lu publice in Transilvani'a si totu-odata in forma de brosiura.

Comitetulu decide, ca déca dlui Baritiu i-aru succede, a indupleca pe dlu Porcius, cá se binevoiésca a transpune acelu operatu la asociatiunea transilvana atunci se transmite indata la sectiunea sciintieloru naturale de a carui competintia este a cere dela adunarea generala speşele necesarii pentru tiparire.

Verificarea acestui procesu verbale se concrede d-loru: Dunca, Popescu si Puscariu.

S'au cetitu si verificatu. Sibiiu 16 Iuniu 1878.
P. Dunc'a mp. I. Popescu mp. dr. II. Puscariu mp.
Iacobu Bologa mp. Dr. Ios. Hodosiu mp.
v-presiedinte. secretariu.

Nr. 106—1878.

Anunčiu.

In virtutea §-lui 21 din statutele asociatiunei transilvane, si conformu conclusului luat de adunarea generale din anulu trecut in siedinti'a dela 7 Augustu Nr. XLIII. in Blasiu: adunarea generale pentru anulu curentu, prin acést'a se convóca in opidulu **Simleu pe diu'a de 4. Augustu c. n. 1878.**

Cea ce se aduce la cunoscinti'a publica invitandu pe toti membrii asociatiunei a luá parte in numeru catu se póte mai mare la siedintiele acelei adunari.

Dela presidiulu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Sibiiu in 24 Iuniu 1878.

Iacobu Bolog'a, Dr. Ios. Hodosiu,
v-presiedinte. secretariu.